17e JAARGANG — No. 49 — 3 SEPT. '37

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE UWE JEUGD VERNIEUWT ALS DEENS ARENDS PSALM 103:5

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Ds R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Ds E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Ds D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis—Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Ds J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggekerke; Dr P. Jasperse, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Ds C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken—Schreuder, Rotterdam; Ds F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Ds A. Ringnalda, Ermelo; P. J. Risseeuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Ds R. Schippers, Wanswerd; Ds J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Ds N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijs, Zwolle; Ds C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Ds M. Vreugdenhil, Meliskerke; Ds F. de Vries, 's-Gravenhage; Ds J. de Vries, Tilburg; Ds J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan: Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers: OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes. Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: ƒ2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling. Voor 't Buitenland ƒ7.50 en voor Ned.-Indië ƒ6.— per jaar. Advertentiën: 25 ct. per regel. — Losse nummers ƒ0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: Over „Vorm" en „Inhoud" in Litteratuur. II. — Uit de Schrift: De eerste roeping der Kerk ten aanzien van het koningschap in de wereld (1 Tim. 2:1—4). — Kerkelijk Leven: De vergelijking in de gemeene-gratie-leer. III. Nogmaals: terminologische moeilijkheden. — Even Parkeeren: En eeuwig bruist de zee.... — Pop.-Wet. Schetsen: Uit het Martyrium van Guido de Brès. II. — Lit. en Kunst: De stichter van de Kaapkolonie. — Uit de Historie: Calvijn krijgt de broeders tegen zich in de zaak van Caroli. — Vakwetenschap en Praktijk: Bijbelsche Zeevaart. IV. — Zending en Evangelisatie: Het Mysterie der godzaligheid. III. — Persschouw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

Over „Vorm" en „Inhoud" in Litteratuur.

II.

In een vorig artikel gaven we aan, waarom we als on-Christelijk verwierpen de dieper liggende motieven welke Kloos en anderen deden breken met de traditioneele onderscheiding van inhoud en vorm.

Zij, de Romantisch en revolutionair gezinden, kenden noch erkenden een objectieve waarheid die iets te zeggen zou hebben over de litteratuur, met name de poëzie, of over de letterkundige kritiek. Wat zij als ideaal kozen was een zoo zuiver en expressief mogelijke verklanking, althans vertolking, van stemmingen en zielsinhouden. Iedere bijzondere situatie liet slechts één wijze van uiten toe. De geringste wijziging in een aldus geboren kunstwerk stond met verminking gelijk.

Geheel anders staat het voor hem die het zieleleven ziet in zijn dienstbaarheid aan en tevens opstandigheid tegen den God van waarheid en van heiligheid. Nu is niet langer onbelemmerde en onbeschroomde zelfuitstorting roeping en waardemeter voor de litteratuur, maar een zielsinnig dienen van God in schoonheid.

Nu komt er bij haar sprake van een waarheids- en heiligheidsgehalte[1]). Gehalte: het begrip „inhoud" laat zich moeilijk verdrijven!

* * *

Mist daarom de kritiek op de onderscheiding van vorm en inhoud allen grond?

Laat ons beginnen met toe te geven, dat het woord „vorm" iets kameleontisch heeft. We denken b.v. aan de gelijkenis van den verloren zoon. In welken zin kunnen we hierbij van vorm spreken? Het is een gedeelte der Heilige Schrift, die zelf een bepaalde vorm der Goddelijke openbaring is. Let wel: „vorm" veronderstelt hier niet direct als correlaat iets dat men „inhoud" zou kunnen noemen.

Op haar beurt vertoont de Schriftopenbaring zich in onderscheidene vormen b.v., al naar gelang van het gekozen genre: evangelie, brief, apocalyps of wat het zij. Soms ditmaal in onderscheiding van „inhoud"? Niet, als we dit woord nemen in zijn meest voor de hand liggende beteekenis. Althans het begrip „evangelie" of „openbaring" sluit in de aanwezigheid van bepaalde onderwerpen of gedachtenverbindingen. Dat wil zeggen: bepaalde „inhouden" van Goddelijke openbaring.

Maar een andere beteekenisschakeering vinden we, als we over den vorm der Evangeliën spreken, daarmede doelend op dispositie, stijl en dergelijke.[2]) Thans denken we niet in de eerste plaats aan de geopenbaarde waarheid, waarvan de Evangeliën een zeer bijzonder gedeelte vertegenwoordigen, maar veel meer aan de karakteristieke wijze, waarop deze openbaring zich tot ons richt.

Zoo ook: de gelijkenissen in de Evangeliën geven een bepaalden vorm van Jezus' prediking, „opdat zij ziende zien en niet bemerken"[3]). Maar daarnaast is er weer sprake van den vorm der gelijkenissen, als n.l. de beschouwing gaat over haar uitwendige zijde. Nu is vorm wel degelijk van inhoud onderscheiden.[4])

We noemden zooeven de gelijkenis van den verloren zoon. Wat verstaan we onder haar inhoud? De vraag kan verschillend worden beantwoord, al naar gelang men let op de strekking van deze prediking of van het wondermooi verhaal. Vergeleken met het eerste, de strekking, kan men het verhaal weer als inkleeding van de gedachte, als vorm beschouwen.

Een moeder vertelt deze gelijkenis aan haar kind. Ze voegt er niets bij, ze fantaseert niet, maar vertelt den geheelen „inhoud" zoo getrouw mogelijk na, in haar eigen, voor kinderen bevattelijke taal. Ze geeft het verhaal een nieuwen vorm!

De beteekenisnuances van het woord „vorm" vermenigvuldigen zich. Van dezen gezichtshoek uit dient zich aan als „vorm" wat men met een andere bedoeling zonder bezwaar als „inhoud" aanduidt. De oudste beteekenis die we in ons Nederlandsch taalgebruik voor „inhoud" kunnen vinden is volgens het „Woordenboek der Nederlandsche Taal"[5]): „datgene wat het een of ander geschrift.... bevat, t.w. de tekst opzichzelf of met hetgeen deze behelst."[6]) Een geschrift behelst iets, heeft een inhoud, maar ook de tekst.

Genoeg om te doen zien, dat er alle reden is om groote voorzichtigheid de betrachten bij het gebruik van deze woorden met hun zoo ongemerkt verglijdende beteekenis.

Anders dreigen de misverstanden als paddestoelen te verrijzen. Daarom, als iemand u vol bewondering spreekt over den „vorm" van dezen of dien roman, is er alle reden voor het verzoek zijn bedoeling te preciseeren.

Men vraagt zich af, wat de oorzaak is, dat het woord een zoo weinig vaste beteekenis heeft. Het Latijnsche „forma", waartoe ons „vorm" zich laat herleiden, beteekent „gedaante".[7]) Het is duidelijk hoe men kan spreken van de Schrift als een vorm van openbaring en van de gelijkenissen als een vorm van Jezus' onderricht. Men gaat daarbij uit van de eenheid der openbaring of der prediking, die uitkomt in verscheidenheid en bedoelt volstrekt niet eenige tegenstelling te maken tusschen iets dat meer inwendig en iets dat meer uitwendig is.

Men kan daarentegen ook op het uitwendige zijn aandacht samentrekken, dit abstraheeren van het dieper liggende en het laatste er voorts al of niet mee vergelijken. Zooals men over den vorm van een zalfoliefleschje en over zijn inhoud kan spreken.

Nu dus niet meer, als zooeven, het beeld van de materie, die verschillende gedaanten aan kan nemen. Men gevoelt terstond het eigenaardige van deze nieuwe beeldspraak. Want in den eigenlijken zin is het niet de vorm, die iets inhoud, maar het voorwerp, dat onder anderen èn vorm èn inhoud heeft. Een gedicht daarentegen bestaat uit vorm en inhoud, als we ons zoo mogen uitdrukken.

Dit daargelaten, zoo duidelijk het is wat we met den vorm van een vaas bedoelen in het gewone spraakgebruik, zoo weinig duidelijk is op zichzelf wat verstaan moet worden onder het uitwendige, de buitenzijde, den vorm van een litterair werk. We zagen het straks. En wel hierdoor, dat men zich bij de bepaling van wat wezenlijk is telkens op een ander standpunt kan plaatsen. We hebben hier niet met een absoluut begrip te doen.

En daarom, als men zegt: „vorm en inhoud zijn niet te scheiden", dan is dit volmaakt juist. In zekeren zin zijn ze inderdaad één. Ieder zal tot den „vorm" van een gedicht, als hij dien term tenminste erkent, stellig de woordkeuze rekenen, maar elk woord heeft zijn „inhoud", vertegenwoordigt een gedachte of gedachte-element.

We onderscheiden o.a. tusschen text-kritiek en kritiek op den inhoud, ten aanzien van den Bijbel. Aan het eerste, het pogen de juiste lezing van een text vast te stellen, zal geen gereformeerd deskundige zich onttrekken, het tweede verwerpen we principieel. Al is de textkritiek niet neutraal, we hebben hier met verschillende zaken te doen. Toch brengt, in een andere beteekenis, iedere texstverandering wijziging van inhoud.

In betrekkelijken zin zijn die twee, vorm en inhoud, daarom wel te onderscheiden, ook al geven grensgevallen en grensbepaling groote moeilijkheid. Wat ik in een bepaald verband en in een bepaalden zin samenvat onder inhoud, is in dien zin niet vorm, en omgekeerd.

Het is daarom zaak steeds duidelijk te doen gevoelen wat men onder het eene, wat onder het andere begrip brengt. Verzuimt men dit, zooals heel dikwijls gebeurt, dan wordt alles zwevend.

De exegese der Heilige Schrift zal deze terminologie vermoedelijk niet gemakkelijk prijsgeven.[8]) Ze heeft er veel belang bij te onderscheiden tusschen wat geopenbaard wordt en de wijze, waarop het wordt geopenbaard. Zoo te onderscheiden, dat de wijze van mededeeling noch te weinig, noch te veel relief ontvange. Zoo gering den laatsten tijd het gevaar is voor het eerste, althans op het gebied van deze studiën, zoo veel reden is er om te waarschuwen tegen vormcultus.

Dat de onderscheiding van een „wat" en een „hoe", van een ding en zijn voorkomen of openbaring reden van bestaan heeft, behoeft eigenlijk geen bewijs. De Heere Jezus spreekt van nieuwen wijn in nieuwe lederen zakken, om zijn discipelen

---

1) Busken Huett, „Litt. Fant." 2, 5: „hetgeen er aan zedelijk en godsdienstig gehalte in deze novelle voorhanden is".

2) Daarover o.a. schreef C. Bouma: „De literairische vorm der Evangeliën", Rotterdam, 1921 (Acad. proefschrift V. U.). Hij neemt echter het begrip ruimer.

3) Marcus 4:12.

4) Vgl. Dr F. W. Grosheide: „Hermeneutiek, bl. 214: „Men kan ze (n.l. de gelijkenissen) indeelen naar den vorm, b.v. in verhalen, beschrijvingen van ervaring, teekeningen van telkens terugkeerend natuurgebeuren. Ook naar den inhoud, in gelijkenissen des Koninkrijks, gelijkenissen van de wederkomst en op nog andere wijze". Zie ook Dr J. Ridderbos: „Bijbelsch Handboek", I, bl. 414.

5) Men kan zich afvragen, of het juist is, zooals het „Woordenboek" doet, voorop te plaatsen de abstracte beteekenis van „de hoeveelheid ruimte welke binnen de grenzen van eene figuur of van een lichaam begrepen is".

6) In Hand. 23:25 heeft de Statenvertaling „inhoud", waar het Grieksch een woord bevat, dat ongeveer „vorm" beteekent.

7) Op de niet vaststaande afleiding van het Latijnsche woord zelf gaan we niet in.

8) Zie Grosheide: a.w., op vele plaatsen.

De gereformeerde vaderen daarentegen hebben het, naar den Woorde Gods, heel anders beleden.

Zij bleven niet bij de uitwendige empirie staan, maar gingen uit van hetgeen God hun geopenbaard had.

De kerk, zoo leerden ze, ontstaat niet eerst door bekeering van zielen, maar ligt gegrond en vast in het eeuwig bestek van Gods raad. Niet de geloovigen zijn de moeders, die de kerk vormen en haar dus tot heur kind hebben. Neen, maar de kerk is de moeder waaruit de geloovigen geboren worden. De kerk is er dus eerst; daarna de geloovigen. Waaruit volgt, dat de kerk niet eerst door de bekeering der zielen ontstaan kan, maar omgekeerd er zijn moest, eer de zielen bekeerd werden, en alzoo rusten moet in een dieperen grond dan die bekeering oplevert.

Dien dieperen grond nu wees de Schrift hun aan in den raad van Gods uitverkiezing.

Dr. A. KUYPER.

De Heraut, No. 166, 27 Febr. 1881.